

נאמר של נייר

במשך למעלה מ־30 שנות ס יפרות ישראליה. היה

העיסוק המרכזי של שירים וסיפורים רבים בנושא עקידת „דור הבנים“ בידי „דור האבות“, שדורות רבים במסורת היהודית חונכו עליו

לא עוד עקידה!

הזה האבסורד שבמטבעות־לשון כמו „ואל תאמר שהקרב קורבן...“ אלא שחונך לזין בא ואמר את דבריו כאשר המיתוס של המאכלת, הנישלת אל צוואר הבנים בהר המוריה, הושלם עד תום.

תולדות

בקטילה רבתי

דורות רבים במסורת היהודית חונכו ויצרו את המסד למיתוס העקידה. כבר בספר השמונים ד' מובא נושא זה בעני יינה של חנה ושבעת בניה: „כִּי, הקרב הוא נעלה, כשתידרשו אליו להעיד בעד עמכם, הילחמו בלב מרומם על תורת־האבות... וזכרו כי מידי אלהים נפל לכם חלק בעולם והלק פחיים. ובעבור זה חייב כיום אתם לשאת כל עמל בעד האלהים. בעדו גם אברהם אבינו מיהר לשחוט את בנו, את יצחק, אבי לאומנו, וזה לא ניבהל כראותו את יד אביו עם המאכלת וירדת עליו...“ במשך דורות רבים ב־סיפורת העברית, בגולה, שימש נושא העקידה לסופרים ולמחברי תפילות, כאשר תמיד הם מייצגים ומודהים עם האבות שהקריבו את ילדיהם.

ראשיתה של ראייה חדשה בנושא ה־עקידה החל כתוצאה ממילחמת־העולם השנייה והשואה. ראשוני המתייחסים היו משוררים כיצחק למדן, שכתב: „פה בולנו עוקדנו ובמו ידינו הבאנו הלום העצים. / ואל שאיל ואל חקור אם תרצה העולה! / הן לא אבן ילדתנו, אה, / דאי ישנו הרוצה בכך, / ודאי אמא ישנה אשר לא תשכחנו — / נפשיל, אפוא, / דומם צוואר על המוכח: / אצלנו... (בריתמה המשולשת). גם אורי צבי גרינברג אינו מסוגל באותה תקופה למצו נוע עטו מהעקידה של יהדות אירופה. ר־הוא כותב: „מי רואני משכיב כאלו עקדה את נזוי? — / מחכה בעיניים גלויות; / שיכוא המקריב / והוא אבי אברהם... בא כחצות נוסף־מל־מז־הספרת / וכהניעו לאות־התחלת־הקרב את היר...“ (רחובות הנהר).

משורר ארצישראלי אחר, נתן אלתר־מן, שבחן את עניין העקידה באורח שונה מקודמיו, בבלדה על הילד אברם, אברם ולא יצחק, שאביו, אמו ואחותו כבר ניספו, והוא שוכב על מדרגות פתח ביתו בפולין: „היה דבר אדוני אל אברם, אל אברם / הישן כפרודור הבית. / לאמר: אל תירא, / אל תירא אברם, / כי גדול ועצום אשימך...“

חיים גורי, כמשורר, רואה את מסי־רת צו העקידה מדור לדור עד לסוף ה־דורות, והוא כותב: „האיל בא אחרון / ולא ידע אברהם כי הוא / משיב לשאלת הילד, / ראשית אינו בעת יומי ערב. // נשא ראשו השב, / בראותו כי לא חלב חלום / והמלאך ניצב — / נשרה המאכלת מידי. // הילד שהותר מאסוריו / ראה את נב אביו. // יצחק, כמסופר, לא היה עלה קורבן. / הוא חי ימים רבים, / ראה כטוב, עד אור עיניו כהה...“ אבל אברהם של חיים גורי יש לו בשורה לדורות ה־באים, והיא: „אבל את השעה ההיא

הרעיד את אשיות המימסד של סוף שנות ה־60, מעין קריאת־תגר על צידקתו של המיתוס הזה: „אבי היקר, כשתעמד על קברי / זקן ועיף ומאד ערירי, / ותראה איך טומנים את גופי כעפר / ואתה עומד מעלי, אבי, / אל תעמדו או נאה כל כך, / ואל תזקפו את ראשך אבי, / נישארנו עכשיו בשר מול בשר / וזהו הזמן לבכות אביו. // אז תן לעיניך לבכות על עיני / ואל תחריש למען כבודי, / דבר מה שהיה חשוב מכבוד / מוטל עכשיו לרגליך אבי. // ואל תאמר שהקרב קורבן, / כי מי שהקריב הייתי אני, / ואל תדבר עוד מילים גבוהות / כי אני כבר מאד נמוך, אבי. // אבי היקר, כשתעמד על קברי / זקן ועיף ומאד ערירי, / ותראה איך טומנים את גופי כעפר — / בקש או ממני פליחה...“ דברים ציניים ומרירים אלה כתב חנוך לוין אחרי שכל הערכים שבשמש נישלחו צעירים למוות בידי מדינאים מזדקנים, אבותיהם, הפכו לקלישות שחוקות. הוא, כמחזאי, נאלץ לברור לו את המילים ה־ציניות שתמחשנה את האבסורד שבמוות

ישיר של הסיפור, כמצפון לתחליכים פו־ליטיים שעברו על החברה הישראלית ב־משך 30 שנותיה, וביקורתם.

מיתוס־העקידה בסיפורת הישראלית ניכ־תב כמטולטלת, המתחילה במילים נאי־ביות של משוררים והמסתיימת במיתקפה מילולית וצינית של חנוך לוין במלכת האטבטיה. מחזה שבו הושמע פיזיון ש־

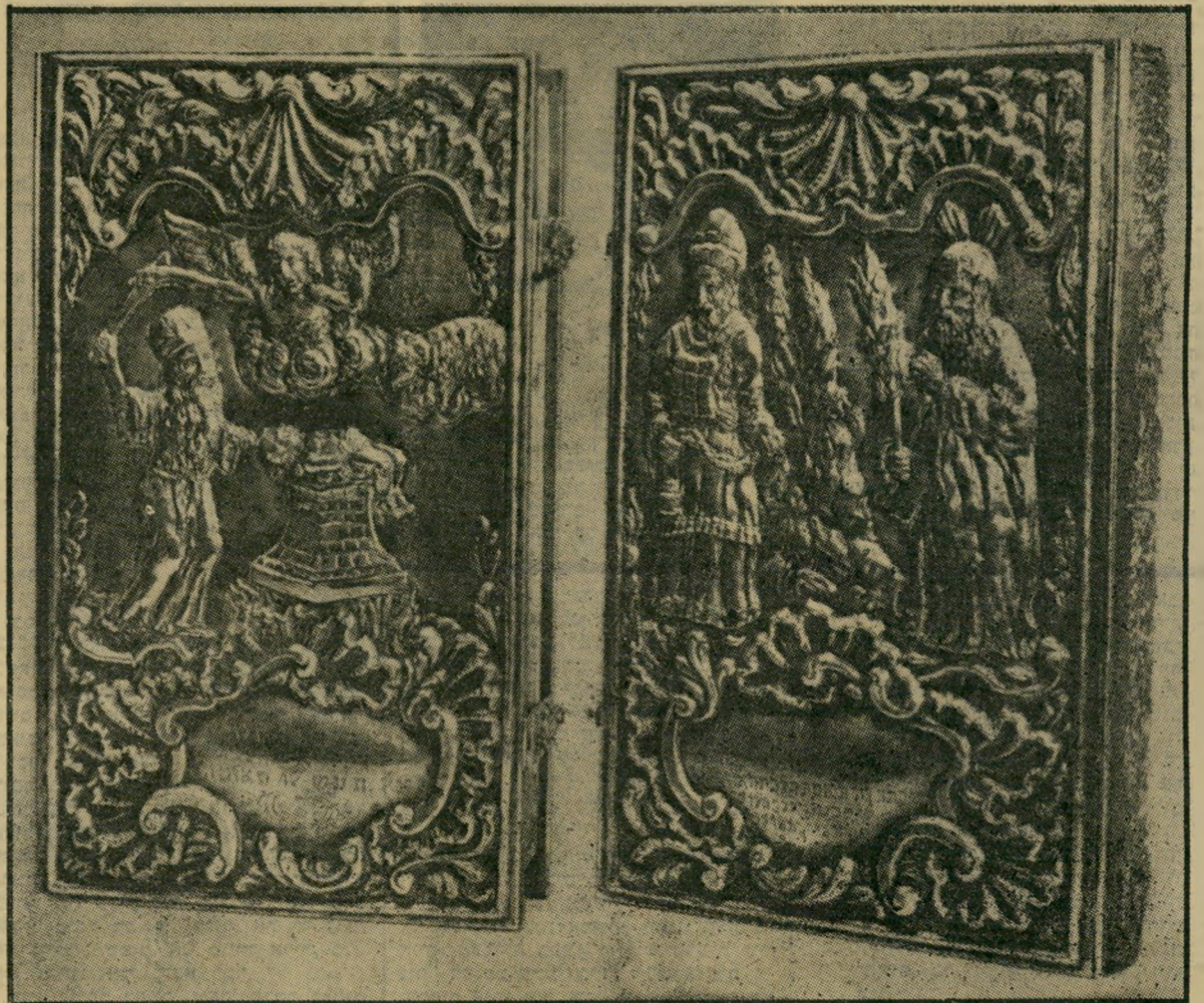

חיים גורי, פ. יזחר, לצאת לקרב ולהרוג בכישרון

פתיח

בניית מיתוס

הבולטות שביצירות הסיפורת, השירה והתיאטרון הישראליים, במהלכן של יותר מ־30 שנה, עסקו באופנים שונים בנושא־החזור של עקידת „דור־הבנים“ בשדות־הקרב בידי „דור־האבות“. הקונפליקט של אב השולח את בנה לקראת המוות מטעם רעיוני, מעסיק את היהדות מאז ימי אברהם אבינו, שהעלה את בנו יצחק לעקידה בהר־המוריה, ועד היום. היהדות לדורותיה בחנה בחינה מדוקדקת את נושא הרשות של האב לקבוע את גורל בנו, לחיים או למוות. אם קיים מיתוס בסיפורת הישר־אלית החדשה, שניתן להשוותו למיתוסים הקיימים בתרבויות ובספרויות שונות, הרי שזה מיתוס־העקידה, שכימעט כל יצירת סיפורת משמעותית בתרבות הישראלית ניבנתה בו. מיתוס זה מהווה גם תיסקוד

עקידת־יצחק מתוך „הגדת ראש הציפורים“ דרום גרמניה, שנת 1300 בקירוב